

Початкова освіта

УДК 373.2.015.31:373.3:78.091.3:37.013.3

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20885612>

КОНЦЕПЦІЯ ЦІЛІСНОЇ ОСВІТИ КАРЛА ОРФА: РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ДОШКІЛЛІ ТА ПОЧАТКОВИХ ШКОЛАХ

ЯНКОВИЧ ОЛЕКСАНДРА ІВАНІВНА

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна; e-mail: yankov@tnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-4253-5954>

Прийнято: 16.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні можливостей реалізації концепції цілісної освіти Карла Орфа в українському дошкільлі та початковій школі з урахуванням вимог Базового компонента дошкільної освіти, Державного стандарту початкової освіти та інтегрованого характеру мистецької освітньої галузі. У статті концепція Орфа розглядається не як набір окремих музичних вправ, а як антропологічно зорієнтована педагогічна система, у якій дитина пізнає світ через єдність мовлення, руху, ритму, співу, гри, танцю, елементарного інструментального музикування, імпровізації та співтворчості. Методи дослідження охоплювали аналіз нормативних документів, історико-педагогічний аналіз ідей Orff-Schulwerk, узагальнення сучасних українських і зарубіжних досліджень, порівняння освітніх можливостей дошкільного та початкового рівнів, педагогічне моделювання й систематизацію практичних прийомів.

Результати дослідження дали змогу визначити принципи адаптації ідей Орфа до українського контексту: опору на дитячий фольклор і рідномовне ритмічне мовлення; пріоритет активної участі над репродуктивним виконанням; зв'язок музики з тілесним, емоційним, соціальним і мовленнєвим розвитком; наступність між старшим дошкільним віком і 1-4 класами; інклюзивність і безпечність творчої взаємодії. Запропоновано структурно-функціональну модель упровадження, що містить ціннісно-цільовий, змістовий, процесуально-діяльнісний, середовищний та оцінювально-рефлексивний блоки. Висновки підтверджують, що ідеї Карла Орфа мають значний потенціал для української освіти, якщо їх реалізовувати не формально, через придбання інструментів або копіювання іноземних вправ, а через органічне поєднання української народнопісенної, мовленнєвої та ігрової культури з принципами елементарного музикування, дитячої ініціативи та цілісного розвитку особистості.

Ключові слова: цілісна освіта, Orff-Schulwerk, дошкільна освіта, початкова школа, елементарне музикування, музично-рухова діяльність, український фольклор, дитяча творчість.

Carl Orff's Concept of Holistic Education: Implementing Ideas in Ukrainian Preschool and Primary Schools

YANKOVYCH OLEKSANDRA IVANIVNA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Methodology of Primary and Preschool Education, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Maksym Kryvonos St., 2, Ternopil, 46027, Ukraine; e-mail: yankov@tnpu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4253-5954>

Abstract. The purpose of the article is to provide a scholarly justification for implementing Carl Orff's concept of holistic education in Ukrainian preschool and primary school, taking into account the requirements of the Basic Component of Preschool Education, the State Standard of Primary Education and the integrated nature of the arts educational field. The article interprets Orff's concept not as a set of isolated musical exercises but as an anthropologically oriented pedagogical system in which a child explores the world through the unity of speech, movement, rhythm, singing, play, dance, elementary instrumental music-making, improvisation and co-creation. The research methods included analysis of regulatory documents, historical and pedagogical analysis of Orff-Schulwerk ideas, generalisation of current Ukrainian and international studies, comparison of educational opportunities at preschool and primary levels, pedagogical modelling and systematisation of practical techniques. The results made it possible to identify principles for adapting Orff's ideas to the Ukrainian context: reliance on children's folklore and native-language rhythmic speech; priority of active participation over reproductive performance; connection of music with bodily, emotional, social and speech development; continuity between senior preschool age and Grades 1-4; inclusiveness and safety of creative interaction. A structural and functional model of implementation is proposed, comprising value-target, content, procedural-activity, environmental and assessment-reflective blocks.

Keywords: holistic education, Orff-Schulwerk, preschool education, primary school, elemental music-making, music and movement, Ukrainian folklore, children's creativity.

Вступ

Українське дошкілля та початкова школа перебувають у ситуації одночасного виконання кількох складних завдань: забезпечення безперервності розвитку дитини, підтримка її емоційної стійкості, формування комунікативності, креативності, культурної ідентичності,

тілесної свободи та здатності діяти разом з іншими. У цих умовах мистецька освіта не може розглядатися як другорядна прикраса навчального процесу. Вона є середовищем, де дитина не лише слухає чи відтворює, а переживає, рухається, говорить, співає, грає, імпровізує, домовляється, творить і рефлексує.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає вимоги до обов'язкових компетентностей і результатів освіти дитини дошкільного віку [1]. Державний стандарт початкової освіти орієнтує початкову школу на формування ключових компетентностей, наскрізних умінь і цілісного досвіду здобувача освіти [2]. У типовій освітній програмі для 1-2 класів мистецька освітня галузь спрямовується на художньо-естетичний розвиток, формування культурних цінностей, здатність до самовираження й повагу до мистецької спадщини [3]. Отже, нормативний простір української освіти відкритий до педагогічних систем, які працюють з дитиною цілісно.

Однією з таких систем є Orff-Schulwerk - музично-педагогічна концепція Карла Орфа і Гунільд Кеетман, у якій музика розглядається в нерозривній єдності з мовленням, рухом, танцем, грою, ритмом та імпровізацією. Її особливість полягає не в наявності ксилофонів чи металофонів як зовнішніх атрибутів, а в організації такого освітнього досвіду, де дитина стає активним учасником, а не пасивним слухачем. Саме ця активна участь робить концепцію Орфа надзвичайно важливою для українського дошкільця та початкової школи, які потребують гнучких, інклюзивних і культурно близьких форм мистецької діяльності.

Проблема дослідження полягає у тому, що ідеї Орфа в українській практиці часто використовуються фрагментарно: як окремі ритмічні вправи, ігри з шумовими інструментами або музично-рухові хвилинки. Такий підхід збіднює потенціал Orff-Schulwerk, оскільки вилучає його з антропологічного й цілісного контексту. Потрібно не лише описати прийоми, а показати, як вони можуть бути системно пов'язані з українським дитячим фольклором,

рідномовним ритмічним мовленням, інтегрованим навчанням, інклюзивною педагогікою та наступністю між дошкіллям і початковою школою.

Огляд літератури

Нормативну основу дослідження становлять документи української освіти. Базовий компонент дошкільної освіти актуалізує компетентнісний підхід, гру як провідний спосіб дитячого розвитку, цінність творчої активності, рухової та мовленнєвої практики [1]. Державний стандарт початкової освіти закріплює ідею інтегрованого розвитку дитини, що дає підстави розглядати музику не ізольовано, а у зв'язках з мовою, рухом, соціальною взаємодією та культурною пам'яттю [2]. Типова освітня програма О. Савченко для 1-2 класів показує, що мистецька освіта має формувати не лише виконавські навички, а й естетичне ставлення, здатність до творчості та сприйняття мистецтва в житті дитини [3].

У концептуальних документах Нової української школи наголошується на дитиноцентризмі, компетентнісному навчанні, партнерстві та діяльнісному підході [4]. Саме ці принципи роблять ідеї Орфа близькими до українського освітнього контексту: дитина навчається не через абстрактне пояснення, а через дію, гру, співпрацю й особистий досвід. Проте нормативні документи лише відкривають можливості; вони не дають готової методики реалізації Orff-Schulwerk у дошкільній та початковій школі.

Сучасні описи Orff-Schulwerk підкреслюють інтеграційний характер цієї педагогіки. American Orff-Schulwerk Association визначає підхід як такий, що поєднує музику, рух, танець, мовлення і драму як природні продовження одне одного [5]. International Orff-Schulwerk Forum Salzburg акцентує, що елементарна музика не існує як музика сама по собі, а утворює єдність з рухом, танцем і мовленням; вона створюється учасником, а не сприймається ним лише як слухачем [6]. Orff Institute Mozarteum University розглядає

елементарну музично-танцювальну освіту як поєднання мистецтва і педагогіки [7].

Класичний корпус Orff-Schulwerk, пов'язаний із працями К. Орфа та Г. Кеетман, заклав музично-дидактичну основу елементарного музикування: остинато, прості ритмічні формули, пентатоніку, вокально-рухову імпровізацію, ансамблеву гру, поступовість від наслідування до творчості [8]. М. Шемрок ще у 1980-х роках охарактеризувала Orff-Schulwerk як інтегровану основу музичного навчання, де важливою є не демонстрація готового результату, а шлях входження дитини у творчу дію [9].

Дж. Фрейзі та К. Кройтер у праці *Discovering Orff* подали методичну логіку побудови навчального процесу, де вчитель не нав'язує музичну форму, а відкриває дитині можливість її поступового народження через мовлення, рух, ритм і гру [10]. Д. Гудкін у книзі *Play, Sing and Dance* підкреслив значення гри, співу й танцю як базових каналів дитячого музичного досвіду [11]. Ці класичні джерела залишаються важливими, але потребують сучасного переосмислення в умовах інклюзії, цифровізації, змін у дитячій комунікації та українського культурного контексту.

Серед досліджень останніх років важливим є внесок І. Руоконен, яка на матеріалі раннього дитинства показує значущість музики для щоденної освітньої взаємодії, емоційного благополуччя та розвитку дитини [12]. Систематичний огляд Х. Бласко-Магранер та співавторів засвідчує позитивний вплив освітнього використання музики на емоційний розвиток дітей від 3 до 12 років [13]. Ці роботи не присвячені Орфу безпосередньо, але вони підтверджують тезу про те, що музика в ранньому та молодшому шкільному віці має розвивальний, а не лише художньо-виконавський потенціал.

О. Апайдин аналізує підхід Orff Schulwerk і модель учителя, підкреслюючи роль педагога як організатора відкритого творчого середовища, фасилітатора імпровізації та співучасника дитячого пошуку [14].

Дослідження Т. Черноус, Г. Гандзілевської, Е. Балашова та О. Ратінської щодо розвитку емоційної компетентності через музику і рух у підготовці майбутніх учителів початкової школи України та Австрії актуалізує питання готовності педагога використовувати музично-рухову діяльність професійно, а не епізодично [15].

А. Клім-Клімашевська розглядає альтернативну дошкільну освіту за педагогічною концепцією Карла Орфа та підкреслює її значення для синтетичного досягнення освітніх цілей у дошкільному віці через поєднання музики, руху, слова і гри [16]. Л. дель Барріо та М. Е. Арус у систематичному огляді музично-рухової педагогіки в базовій освіті доводять, що взаємозв'язок музики й руху підтримує фізичний, когнітивний, емоційний розвиток та інклюзивність навчання [17].

Сучасні праці Ф. Тан про роль музики у цілісному навчанні й благополуччі дітей раннього віку [18], Л. Ван та О. Одени про можливості Orff-inspired music education для інклюзії в класі [19], а також Ю. Лю про розвиток ритмічних умінь дітей раннього віку засобами Orff Schulwerk [20] демонструють розширення сфери застосування ідей Орфа у ХХІ столітті. Однак ці праці переважно створені в інших культурних контекстах; вони не розв'язують питання адаптації Orff-Schulwerk до українського дошкільня і початкової школи з урахуванням української мовленнєвої, пісенної та ігрової традиції.

Отже, аналіз публікацій надає підстави стверджувати, що сучасна наука підтверджує розвивальний, емоційний, інклюзивний та інтеграційний потенціал музично-рухової діяльності. Водночас недостатньо опрацьованими залишаються питання цілісної української моделі реалізації ідей Карла Орфа, наступності між дошкільною та початковою ланками, критеріїв оцінювання дитячої творчої активності та професійної готовності педагогів до такої роботи.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми

Невіршеною залишається проблема методичного перекладу Orff-Schulwerk з міжнародної педагогічної традиції на мову українського освітнього повсякдення. У практиці трапляються випадки, коли Орф-педагогіку ототожнюють із використанням певного набору дитячих інструментів або з ритмічними вправами під музику. Проте концепція Орфа глибша: вона пов'язана з образом дитини як тілесної, мовленнєвої, емоційної, соціальної та творчої істоти.

Потребують додаткового дослідження шляхи інтеграції українського дитячого фольклору в елементарне музикування. Українські лічилки, забавлянки, мирилки, скоромовки, колискові, веснянки, гаївки, колядки та щедрівки мають потужний ритмічний і руховий потенціал, однак часто використовуються як репертуар для вивчення напам'ять, а не як матеріал для імпровізації, ансамблевої гри, драматизації та дитячого творення.

Також недостатньо розроблені моделі наступності між старшим дошкільним віком і початковою школою. Дошкільник входить у музику через гру, рух і наслідування; молодший школяр уже здатний до простого аналізу, графічної фіксації ритму, роботи в ансамблевих ролях, створення мініпроєкту. Педагогічна модель має не переривати цей шлях, а забезпечувати поступовий перехід від спонтанної гри до усвідомленої творчої взаємодії. Потребує обґрунтування система оцінювання результатів. У контексті Орф-педагогіки не можна зводити успішність до чистоти інтонування чи точності ритму. Важливо бачити ініціативу дитини, здатність слухати партнера, входити в спільний ритм, емоційно виражатися, пропонувати варіанти, приймати правила гри та рефлексувати власний досвід.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті – обґрунтувати концептуальні та методичні засади реалізації ідей цілісної освіти Карла Орфа в українському дошкільлі та

початковій школі, визначивши умови їх культурно відповідної, інклюзивної й наступної адаптації.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: розкрити сутність цілісної освіти в контексті Orff-Schulwerk; зіставити ідеї Орфа з вимогами українських дошкільних і початкових стандартів; проаналізувати сучасні дослідження музично-рухової та Орф-педагогіки; визначити невирішені питання адаптації до українського контексту; запропонувати структурно-функціональну модель реалізації; окреслити педагогічні умови, практичні прийоми та критерії оцінювання результатів у дошкільній і початковій школі.

Результати дослідження

Цілісна освіта у концепції Карла Орфа ґрунтується на припущенні, що музичність дитини не існує окремо від її мовлення, руху, емоцій, гри та соціальної взаємодії. Дитина не спочатку вивчає музичні поняття, а потім застосовує їх; вона входить у музику через тілесний пульс, голос, слово, крок, плескання, жест, повтор, діалог і несподіване творче відкриття. Тому Orff-Schulwerk доцільно розглядати як педагогіку досвіду, у якій поняття народжуються з дії.

Для українського дошкільця ця ідея особливо важлива, оскільки провідною діяльністю дитини залишається гра. Ритмічна забавлянка, лічилка, рухлива гра, колискова чи народна примовка можуть стати не лише матеріалом для слухання, а основою для творення: діти промовляють текст у різному темпі, добирають жести, створюють ритмічний супровід, розподіляють ролі, обирають тембри, імпровізують рухи. Така діяльність одночасно розвиває мовлення, слухову увагу, координацію, почуття ритму, здатність до співпраці та емоційне самовираження.

У початковій школі Orff-Schulwerk дає змогу підтримати наступність і водночас ускладнити діяльність. Учні 1-2 класів можуть будувати прості остинатні формули, супроводжувати народні тексти body percussion, створювати графічні партитури, розігрувати музичні діалоги, імпровізувати

на обмеженому звукоряді. Учні 3-4 класів здатні виконувати ансамблеві ролі, створювати мініаранжування, працювати з формою питання-відповіді, порівнювати варіанти, презентувати груповий результат і пояснювати власний творчий вибір.

Запропонована структурно-функціональна модель реалізації ідей Карла Орфа в українському дошкільлі та початковій школі містить п'ять блоків. Ціннісно-цільовий блок визначає дитину як активного учасника творчої події. Змістовий блок спирається на український дитячий фольклор, ритмічне мовлення, рух, спів, елементарне інструментальне музикування, імпровізацію та драматизацію. Процесуально-діяльнісний блок передбачає послідовність: наслідування – дослідження – варіювання – імпровізація – створення – рефлексія. Середовищний блок охоплює простір кола, доступні інструменти, безпечний рух, інклюзивні ролі, атмосферу прийняття. Оцінювально-рефлексивний блок спрямований на спостереження не тільки за музичною точністю, а й за ініціативою, взаємодією, емоційністю та творчою самостійністю.

Таблиця 1

Наступність реалізації ідей Карла Орфа в дошкільлі та початковій школі

Віковий / освітній етап	Провідний зміст	Типові дії дітей	Очікуваний розвитковий ефект
Середній дошкільний вік	Звук, рух, ритм слова, наслідування	Плескання, крокування, голосові ігри, повтор ритмічних формул	Слухова увага, координація, емоційне включення
Старший дошкільний вік	Лічилки, забавлянки, рухливі ігри, просте остинато	Ритмічне мовлення, добір жестів, гра на шумових інструментах	Мовленнєва активність, почуття пульсу, перша імпровізація
1 клас	Ритмічні формули, body percussion, музичне питання-відповідь	Створення ритмічного супроводу, графічна фіксація, робота в колі	Адаптація до шкільної взаємодії, співпраця, самовираження



2-3 класи	Пентатоніка, ансамблеві ролі, казкова драматизація	Імпровізація мелодій, розподіл партій, поєднання руху й співу	Творча ініціатива, слухання партнера, емоційна регуляція
4 клас	Мініаранжування, проект, презентація творчого продукту	Створення композиції на фольклорній основі, рефлексія, обговорення	Усвідомлена творчість, культурна ідентичність, відповідальність за спільний результат

Першою педагогічною умовою реалізації моделі є фольклоризація Orff-Schulwerk. Ідеться не про стилізацію під народність, а про використання справжнього українського дитячого матеріалу як джерела ритму, руху й образності. Наприклад, лічилка може стати основою для ритмічного канону; мирилка – для діалогу двох груп; веснянка – для колового руху й остинатного супроводу; скоромовка – для роботи з артикуляцією, темпом і динамікою. Такий підхід допомагає уникнути механічного перенесення іноземних вправ і водночас зберегти відкриту творчу логіку Орфа.

Другою умовою є інтеграція музики, мовлення, руху та драматизації в межах однієї педагогічної події. Заняття або урок не повинні розпадатися на окремі блоки: спочатку співаємо, потім рухаємось, потім граємо. У цілісній логіці Орфа слово переходить у ритм, ритм – у рух, рух – у звук, звук – у ансамбль, ансамбль – у маленьку композицію. Дитина відчуває, що всі способи вираження пов'язані між собою.

Третьою умовою є наступність алгоритму творчої дії. Для дошкільника вона може мати форму «послухай - повтори - покажи рухом – придумай свій жест». Для молодшого школяра цей алгоритм ускладнюється: «почуй пульс – створи ритмічну формулу – добери тембр – узгодь партію з групою – запиши схему – презентуй – поясни вибір. Спільною залишається логіка переходу від наслідування до імпровізації, але рівень усвідомлення поступово зростає.

Четверта умова – інклюзивність і емоційна безпека. Orff-Schulwerk має низький поріг входження – дитина може брати участь голосом, рухом, жестом, плесканням, одним звуком, мімікою або роллю диригента. Це дає змогу включати дітей із різними освітніми потребами, різним рівнем мовленнєвого розвитку, різними темпами реакції. Водночас завдання мають бути відкритими: педагог не вимагає єдино правильного варіанта, а підтримує різноманітність рішень.

П'ятою умовою є професійна готовність педагога. Вихователь або вчитель початкових класів має володіти не лише репертуаром ігор, а й логікою педагогічної імпровізації. Він повинен чути дитячу пропозицію, швидко перетворювати її на навчальну ситуацію, підтримувати ритм групи, не домінувати над творчістю дітей, коректно інтегрувати народний матеріал і не зводити заняття до підготовки концертного номера.

Практична реалізація може відбуватися через тематичні цикли. Наприклад, цикл «Дощик» у дошкільлі починається зі слухання звуків води, переходить до промовляння короткої примовки, плескання краплинок, руху 'хмаринки', добору шумових інструментів і створення спільної звукової картини. У 1 класі той самий образ може стати основою для ритмічної партитури з трьох шарів: краплини, струмок, грім. У 3-4 класах діти можуть створити мінікомпозицію з вступом, розвитком і завершенням, пояснюючи, як змінювали тембр, динаміку та фактуру.

Інший приклад – «Веснянка як ансамбль». У старшій групі дошкільного закладу діти водять коло, повторюють приспів, добирають рухи до образів. У 1-2 класах додається остинато на плесканнях або дерев'яних паличках, група 'зозуль' виконує короткі звукові відповіді, а група 'сонечка' створює руховий малюнок. У 4 класі учні можуть створити власну версію веснянки: зберегти фольклорний текст, змінити ритмічний супровід, додати вступ і завершення, презентувати задум.

**Критерії педагогічного спостереження
за результатами Орф-орієнтованої діяльності**

Критерій	Показники прояву	Що спостерігає педагог
Ритмічно-рухова координація	Відчуття пульсу, узгодженість руху й слова	Дитина входить у спільний ритм, утримує просту формулу
Мовленнєво-музична виразність	Артикуляція, темп, динаміка, інтонаційність	Дитина виразно промовляє текст, варіює голос
Творча ініціатива	Пропозиція руху, звуку, ролі, варіанта супроводу	Дитина не лише повторює, а додає власну ідею
Співпраця	Слухання партнера, дотримання черги, ансамблева увага	Дитина узгоджує дію з групою
Емоційна саморегуляція	Сміливість, включення, прийняття помилки	Дитина пробує, не боїться змінювати спосіб дії
Рефлексія	Просте пояснення власного вибору	Дитина може сказати, що і чому вона зробила

Оцінювання в Орф-орієнтованій моделі має бути формувальним. Для дошкільника достатніми є педагогічні спостереження, короткі нотатки, фото чи аудіофіксація групового продукту, коментар дитини. У початковій школі можна використовувати прості рубрики: «я почув пульс», «я запропонував ритм», «я слухав групу», «я змінив свій варіант після обговорення». Таке оцінювання підтримує розвиток, а не карає за невідповідність концертному стандарту.

Важливим є питання простору. Ідеї Орфа краще реалізуються там, де є можливість кола, руху, швидкої зміни ролей, доступу до інструментів і предметів-звуконосіїв. Елементарне музикування може використовувати

тіло, голос, олівці, аркуші, камінці, дерев'яні палички, стрічки, м'ячі, предмети побуту. Головне – педагогічно осмислена організація звуку і руху.

Суттєвим ризиком є формалізація. Якщо педагог зводить Orff-Schulwerk до повторення готового номера для свята, дитина втрачає можливість творити. Якщо головною метою стає точне виконання партитури, зникає імпровізаційна свобода. Якщо використовується лише іноземний матеріал без українського мовно-культурного ґрунту, підхід стає зовнішнім. Подолати ці ризики можна через методичну підготовку педагогів, роботу з українським фольклором, орієнтацію на процес і рефлексію.

Таким чином, концепція цілісної освіти Карла Орфа може стати для українського дошкільця та початкової школи не запозиченою технологією, а способом переосмислення власної педагогічної традиції. Українська культура має багатий запас ритмічного мовлення, пісенної гри, колового руху, обрядової дії та дитячої імпровізації. Orff-Schulwerk дає методичну мову, яка допомагає цей потенціал перетворити на сучасну, інклюзивну й розвивальну освітню практику.

Антропологічний сенс Орф-педагогіки полягає у визнанні тіла, голосу й руху першими інструментами дитини. У дошкільньому віці дитина ще не відокремлює музику від жесту, слова від ритму, емоцію від інтонації. Тому спроба навчати її музиці лише через пояснення понять або відпрацювання правильного виконання суперечить природі дитячого пізнання. Орфівський підхід повертає освіту до первинної єдності: дитина чує, відповідає тілом, промовляє, рухається, повторює, змінює, вступає в діалог і лише поступово усвідомлює закономірності музичної форми.

У початковій школі ця антропологічна основа не зникає, а має набути більш усвідомленого характеру. Учень уже може помітити, що один і той самий текст звучить по-різному залежно від темпу, динаміки, паузи, акценту або рухового малюнка. Він здатний порівняти два варіанти, обрати кращий для певного образу, пояснити, чому група використала саме такий тембр чи

таку послідовність жестів. Саме тут Orff-Schulwerk поєднує спонтанність і навчальну дисципліну: творчість не скасовує правил, а народжується всередині зрозумілої структури.

Значний методичний потенціал має міжгалузева інтеграція. На уроці української мови ритмічне промовляння скоромовок допомагає працювати з артикуляцією та наголосом; на заняттях з фізичної культури музичний пульс підтримує координацію й орієнтацію в просторі; у курсі «Я досліджую світ» звукові картини можуть передавати явища природи, працю людей, сезонні зміни; в образотворчій діяльності графічна партитура поєднує лінію, колір, знак і звук. За такої організації музика перестає бути відокремленою дисципліною і стає способом пізнання.

Підготовка педагога до такої роботи має містити три рівні. Перший – особистісно-досвідний: майбутній вихователь або вчитель сам переживає радість колективного музикування, імпровізації, руху й гри. Другий – методичний: педагог вчиться конструювати заняття за логікою від простого до складного, від повтору до варіації, від індивідуальної дії до ансамблю. Третій – рефлексивний: педагог аналізує, які діти були включені, хто залишався пасивним, де виникло напруження, які правила допомогли, а які обмежували творчість. Без цих рівнів Орф-педагогіка легко перетворюється на набір прийомів.

Інклюзивний аспект особливо важливий для українських закладів освіти. У спільному музикуванні дитина з мовленнєвими труднощами може почати з жесту або ритму; дитина з високою руховою активністю отримує соціально прийнятний спосіб виразити енергію; сором'язлива дитина може виконувати малу партію, але відчувати свою потрібність у загальному звучанні; дитина з високими музичними здібностями не домінує, а підтримує ансамбль. Такий розподіл ролей формує культуру взаємоповаги й робить творчість доступною для всіх.

Особливої обережності потребує концертно-святкова практика. Українське дошкілля та початкова школа мають багату традицію ранків, свят і виступів, однак надмірна орієнтація на зовнішній результат може знецінити дитячий творчий процес. Орф-орієнтований виступ доцільно будувати як демонстрацію дитячого дослідження: діти можуть показати, як народжувався ритм, як групи обрали тембри, як змінювався рух, як створювався фінальний варіант. Тоді свято не підмінює навчання, а завершує його природною презентацією.

Упровадження запропонованої моделі потребує методичної підтримки закладу освіти. Доцільними є мінітренінги для педагогів, створення фольклорних карток з ритмічними формулами, спільне планування музичного керівника, вихователя й учителя початкових класів, накопичення відеобанку вдалих практик, обговорення дитячих проявів на педагогічних зустрічах. Важливо, щоб модель не залежала від ентузіазму однієї особи, а ставала частиною освітньої культури закладу.

До реалізації ідей Орфа доцільно залучати родину і місцеву громаду. Батьки можуть записувати родинні колискові, пригадувати дитячі ігри, приносити безпечні предмети-звуконосії, розповідати про календарні традиції свого регіону. Таке залучення не повинно перетворюватися на формальний збір матеріалів; його цінність полягає у тому, що дитина бачить зв'язок між освітньою діяльністю, сімейною пам'яттю та культурою свого краю.

Цифрові ресурси можуть підтримувати, але не замінювати тілесно-музичний досвід. Аудіозаписи, короткі відеофрагменти, електронні картки ритмів і спільні онлайн-добірки фольклорного матеріалу корисні для підготовки педагога та фіксації результатів. Проте ядром Орф-орієнтованої діяльності залишається жива взаємодія: дитячий голос, рух у просторі, спільний пульс, погляд партнера, реакція групи. Саме ця живість забезпечує цілісний розвиток, якого не може дати суто екранне навчання.

Отже, українська адаптація Orff-Schulwerk має бути не копією зарубіжної практики, а творчою педагогічною інтерпретацією. Вона повинна зберегти орфівську відкритість, імпровізаційність і єдність мистецтв, але наповнити їх українським словом, локальними ритмами, дитячими іграми, сучасними потребами школи та реальним досвідом дітей, які зростають у конкретних громадах.

Тоді Орф-педагогіка стає не додатком до уроку музики, а способом гуманізації щоденного життя дитини в закладі освіти.

Висновки

Проведене дослідження підтвердило, що концепція цілісної освіти Карла Орфа має значний потенціал для українського дошкілля та початкової школи. Її сутність полягає не в окремих музичних вправах чи інструментах, а в організації дитячого досвіду, де мовлення, рух, спів, гра, ритм, танець, імпровізація та співпраця функціонують як єдина освітня подія.

Мета статті досягнута – обґрунтовано можливості реалізації ідей Орфа в українському контексті, зіставлено їх із нормативними вимогами дошкільної та початкової освіти, визначено невирішені проблеми адаптації, запропоновано структурно-функціональну модель, педагогічні умови, приклади діяльності та критерії формувального оцінювання.

Найважливішими умовами результативного впровадження визначено фольклоризацію змісту, інтеграцію музики з мовленням і рухом, наступність між дошкіллям і початковою школою, інклюзивність, емоційну безпеку та готовність педагога до відкритої творчої взаємодії. Український дитячий фольклор може бути не лише репертуаром, а й матеріалом для імпровізації, ансамблевої гри, драматизації та розвитку культурної ідентичності.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на експериментальну перевірку запропонованої моделі, розроблення програм підготовки вихователів і вчителів початкових класів до Орф-орієнтованої діяльності, створення банку українських фольклорних матеріалів для елементарного

музикування та вивчення впливу такої діяльності на емоційну компетентність, мовленнєвий розвиток і соціальну взаємодію дітей.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0033729-21> (дата звернення: 22.01.2026).
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/87-2018-п> (дата звернення: 22.01.2026).
3. Савченко О. Я. (кер.). Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1-2 класи. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2022. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi> (дата звернення: 22.01.2026).
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2016. 40 с.
5. American Orff-Schulwerk Association. The Orff Schulwerk Approach. URL: <https://aosa.org/about-aosa/the-orff-schulwerk-approach/> (дата звернення: 22.01.2026).
6. International Orff-Schulwerk Forum Salzburg. Elemental Music. URL: <https://www.iosfsjournal.com/lexicon-2/elemental-music> (дата звернення: 22.01.2026).
7. Orff Institute, Mozarteum University. Elemental Music & Dance Education. URL: <https://www.moz.ac.at/en/orff-institute> (дата звернення: 22.01.2026).
8. Orff C., Keetman G. Music for Children: Orff-Schulwerk. Vol. 1: Pentatonic. Mainz : Schott, 1958. 112 p.
9. Shamrock M. Orff Schulwerk: An Integrated Foundation. *Music Educators Journal*. 1986. Vol. 72, no. 6. P. 51-55. DOI: 10.2307/3401278.

10. Frazee J., Kreuter K. *Discovering Orff: A Curriculum for Music Teachers*. Mainz : Schott, 1987. 224 p.
11. Goodkin D. *Play, Sing & Dance: An Introduction to Orff Schulwerk*. Mainz ; New York : Schott, 2002. 200 p. ISBN 978-1-902455-07-5.
12. Ruokonen I. The significance of music in early childhood education and care of toddlers in Finland: an extensive observational study. *Music Education Research*. 2021. DOI: 10.1080/14613808.2021.1965564.
13. Blasco-Magraner J. S., Bernabé-Valero G., Marín-Liébana P., Moret-Tatay C. Effects of the Educational Use of Music on 3- to 12-Year-Old Children's Emotional Development: A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021. Vol. 18, no. 7. Article 3668. DOI: 10.3390/ijerph18073668.
14. Apaydın Ö. The Orff Schulwerk Approach and Teacher in Music Education. *International Online Journal of Education and Teaching*. 2023. Vol. 10, no. 2. P. 1292-1307.
15. Chernous T., Handzilevska H., Balashov E., Ratinska O. Development of Emotional Competence through Music and Movement: Comparative Analysis of the Professional Educational Programs of Prospective Primary School Teachers in Ukraine and Austria. *Journal of Education Culture and Society*. 2024. Vol. 15, no. 2. P. 665-682.
16. Klim-Klimaszewska A. Alternative preschool education according to the pedagogical concept of Carl Orff. *Rozprawy Społeczne / Social Dissertations*. 2024. Vol. 18, no. 1. P. 367-384. DOI: 10.29316/rs/190733.
17. Del Barrio L., Arús M. E. Music and movement pedagogy in basic education: a systematic review. *Frontiers in Education*. 2024. Vol. 9. Article 1403745. DOI: 10.3389/educ.2024.1403745.
18. Tang F., Corrado E. W. The role of music in supporting young children's holistic learning and wellbeing in the context of Froebel's mother songs. *Power and Education*. 2025. Vol. 17, no. 3. DOI: 10.1177/17577438241265461.

19. Wang L., Odena O. Improving classroom inclusion through Orff-inspired music education: a study from a secondary school in Fujian, China. *Music Education Research*. 2025. Vol. 27, no. 2. P. 191-202. DOI: 10.1080/14613808.2025.2465238.
20. Liu Y. Orff Schulwerk: Enhancing Rhythmic Skills in Early Childhood Education. *Contemporary Education Frontiers*. 2025. Vol. 3, no. 6. DOI: 10.18063/CEF.v3i6.697.